



# Dlaczego to zrobiłem?

## Skuteczna współpraca ze sprawcą przemocy

Zasadniczą trudnością, na którą napotykaamy w kontakcie ze sprawcami przemocy domowej, jest wypieranie, zaprzeczanie, obwinianie innych o to, co w rzeczywistości zrobili. Tu rodzi się problem: jak pomóc komuś, kto nie chce pomocy, ponieważ nie dostrzega tego, co zrobił?

### Skuteczny program

Osiągnięcie celów naszej interwencji oznacza, że współpraca prowadzących program dla osób używających przemocy w rodzinie ze sprawcami była skuteczna.

Programy edukacyjno-korekcyjne powinny:

- ograniczać lub całkowicie wyeliminować używanie przemocy w rodzinie,
- nauczyć sprawców zachowań partnerskich i okazywania szacunku partnerkom i kobietom,
- nauczyć sprawców odpowiedzialności za czynioną innym krzywdę.

Sukces pracy ze sprawcą przemocy można mierzyć w różny sposób, m.in. poprzez pytania zadawane sobie i sprawcy, ale też i udzielanymi przez niego odpowiedziami.

Zazwyczaj pracę ze sprawcami rozpoczyna się od takich wypowiedzi uczestników grup:

- Czy to moja wina?
- Czy ja zrobiłem coś złego? Kto i dlaczego tak powiedział?
- Czy ja pobilem ją tak, że konieczna była pomoc medyczna?
- Dlaczego zawsze winicie mężczyzn?
- Dlaczego ona nie jest skazana?
- Dlaczego sąd, policja przyznali jej rację, a mnie nawet nie wysłuchali?

Odpowiedzi sprawców w początkowej fazie ich pracy w grupie są oczywiste:

- Nie zrobiłem niczego złego, to jej wina, nie moja.
- Sąd i policja zawsze biorą stronę kobiety.
- Wy zawsze za wszystko winicie mężczyzn.
- To był tylko jeden raz i nic się nie stało.
- Nieporozumienia w rodzinie to normalne i naturalne zjawisko.

O skuteczności naszej interwencji możemy przekonać się, słysząc pytania:

- Nie wiem, co myśleć, w co wierzyć? (jestem zdezorientowany)
- Dlaczego nie uczy się tego dzieci w szkole?
- Czy jest jakaś literatura na temat radzenia sobie z przemocą?
- Jak mogę włączyć się w pomoc w ramach tego programu/programu edukacyjno-korekcyjnego dla sprawców przemocy w rodzinie?

Najważniejszą odpowiedzią, którą możemy usłyszeć, jest: „Jestem całkowicie odpowiedzialny za moje akty przemocy”.

Aby osiągnąć ten punkt, mamy do przebycia wspólnie z naszym klientem długą drogę. Jest ona m.in. wytyczona przez podstawowe narzędzia pracy w programie dla sprawców.

#### PODSTAWOWE NARZĘDZIA PRACY

1. Plan Zmiany Zachowań,
2. Plan Bezpieczeństwa,
3. Kwestionariusz Kontrolowania – służący do analizy przykładów własnych i przykładów przygotowanych przez prowadzących program,
4. Odgrywanie Ról – przedstawianie nowych, pozytywnych możliwości zachowań.

### Analiza problemu

Analizę problemu osób używających przemocy w rodzinie możemy przeprowadzić z różnych punktów widzenia. Możemy spojrzeć na to z perspektywy: „dlaczego oni to robią?” lub „dlaczego ja to zrobiłem i co mogłem zrobić inaczej?”, lub „co teraz zrobię inaczej”. Przez owe „to” rozumieć należy bicie, popychanie, szarpanie, krzyki, przekleństwa, wyzwiska – wszystkie akty przemocy wśród małżonków. Różnica między „oni” a „ja” wydaje się oczywista, nie chodzi tu o aspekty językowe.

Jeżeli staniemy się podmiotem w pytaniu o przyczynę, identyfikujemy się ze sprawcą, zamiast traktować go jako odrębną jednostkę, obiekt badania. Nie oznacza to, że identyfikujemy się z jego zachowaniem. Identyfikujemy się z nim jako człowiekiem.

### Informacje od sprawcy

Chcemy usłyszeć od sprawcy, co zrobił. Dowiedzieć się czegoś o intencjach jego działań. Poznać jego przekonania, myśli, które utrzymuje, wierząc, że są prawdziwe, poznać ich źródła.

Chcemy poznać bliżej tego człowieka, zrozumieć go – co nie oznacza akceptacji. Jesteśmy zainteresowani motywami, którymi się kierował, w ten sposób budzimy jego zainteresowanie. W konsekwencji pomagamy mu nazwać swoje zachowania, zrobić pierwszy krok do przyjęcia odpowiedzialności.

Jego problem staje się nam bliski, a on może głębiej zainteresować się sobą, ucząc się jednocześnie, czym jest przemoc.

Z praktyki możemy wnioskować, że zasadniczą trudnością jest wypieranie, zaprzeczanie, obwinianie innych i pomniejszanie tego, co w rzeczywistości zrobili, a zatem nieprzyjmowanie przez nich odpowiedzialności za stosowanie przemocy. Tu rodzi się dylemat:



jak pomóc komuś, kto nie chce pomocy, bo nie dostrzega tego, co zrobił?

Przydatne mogą się okazać nam pytania:

- ❑ *Jakiego rodzaju konfrontacji sprawca chce uniknąć?*
- ❑ *Dlaczego robi to, co robi, i zaprzecza swoim działaniom?*
- ❑ *Dlaczego popełnił przestępstwo (za które został skazany lub jeszcze nie) i nawet po wyroku skazującym zaprzecza popełnieniu czynu kryminalnego?*
- ❑ *Dlaczego, odbywając karę pozbawienia wolności za użycie przemocy, nadal nie przyznaje się do tego, co w rzeczywistości zrobił?*
- ❑ *Dlaczego, będąc już w zakładzie karnym, czuje się ofiarą, a nie sprawcą przemocy?*

Istnieje tyle odpowiedzi, ilu jest sprawców. Są osoby, które utrzymują, że:

→ „Agresja sprawcy przemocy zasłania niewralgiczne uczucia bezsilności, bycia nikim, bycia gorszym, niekochanym, nieszanowanym, lekceważonym i niesłuchanym, poniżonym i nieważnym, bycia nie dość męskim”;

→ „Motorem działania jest strach przed rozpoznaniem bólu psychicznego i w konsekwencji projekcja na ofiarę”;

→ „Stawiając się na wymagowanej nadrzędnej dominującej pozycji, sprawca przemocy czerpie kruchą satysfakcję z iluzorycznego poczucia siły i mocy”.

Co się stanie, jeżeli dojdziemy do wniosku, że nie wiemy, dlaczego sprawca użył przemocy? Co, jeżeli na pytanie dlaczego sprawca nie przyjmuje odpowiedzialności, odpowiemy „nie wiem”?

### Kontrakt ze sprawcą

To początek naszej pracy – umawiamy się na wspólne poszukiwanie odpowiedzi na trudne pytania, odkrywanie tego, co wydaje się nam nieznanne.

Wspólną pracę powinniśmy zacząć od wyobrażenia sobie realnej, konkretnej sytuacji, w jakiej znalazł się sprawca. Od tego, jak się zachował i od oddzielenia jego zachowań od zachowań partnerki, a konkretnie od tego, co on zrobił, a do czego się przyznaje w tym momencie.

Nierzadko będą to stwierdzenia: „Złapałem ją za ramię w czasie kłótni”.

„Zacząłem na nią krzyczeć”.

„Odepchnąłem ją”.

Zdecydowanie rzadziej:

„Uderzyłem”.

Na tym początkowym etapie kontaktu ze sprawcą zależeć nam będzie na skonstatowaniu przez klienta: „Rozumiem, że uczestniczenie w programie wymaga, abym mówił o stosowaniu przeze mnie przemocy i zachowań obraźliwych dla innych osób i przyjął za nie odpowiedzialność”.

Podpisanie przez sprawcę kontraktu oraz uzyskanie przez prowadzących informacji o tym, co zrobił, umożliwia zainteresowanie się tym, czy żałuje tego, co zrobił, czy chce, i jeżeli tak, to co chce zmienić w swoim życiu.

### Plan Zmian

To także dobry moment na rozpoczęcie prac nad Planem Zmian.

Zadaniem osoby używającej przemocy w rodzinie staje się zdecydowanie o tym, co chce zmienić w swoim życiu w związku z użyciem przemocy i jakie kroki podejmie, by te zmiany osiągnąć. Plan będzie tematem rozmowy prawie każdej grupowej sesji. Co tydzień, przez prawie pół roku trwania programu, będziemy mieli możliwość zapytania uczestników o ich postępy oraz trudności w realizacji swojego planu.

#### WAŻNE!

Plan Zmian może być doskonalony, zmieniany, poprawiany i aktualizowany. Najważniejsze, by był przez autora realizowany, wdrażany do codziennej praktyki, do życia bez przemocy.

### Kwestionariusz Kontrolowania

To narzędzie, które pozwala na analizowanie kluczowych elementów aktu przemocy i poszukiwanie zachowań alternatywnych. Wszystkie pytania kwestionariusza zostały postawione w pierwszej osobie lub wymagają opisu z perspektywy „Ja”.

Kwestionariusz stosujemy do analizy własnego przypadku użycia zachowania

z Kola Władzy i Kontroli, a także do opisu zachowań bohatera analizowanej scenki. W praktyce niewielu uczestników zwróci uwagę na to, że pisząc odpowiedzi, piszą w pierwszej osobie. Być może dla nich nie ma to tak dużego znaczenia, zwyczajnie utożsamiają się tak jak każdy z nas utożsamia się z bohaterem powieści lub filmu.

Podczas analizy własnej historii ważne jest, by zawsze mówić i pisać z pozycji „co zrobiłem”. Ułatwia to przyjęcie odpowiedzialności za swoje zachowania – Za ton głosu, postawę ciała, gesty, wypowiedziane słowa i zdania. Nie znaczy to jednak, że w danym momencie sprawca przyjmie 100% odpowiedzialności.

Ważne jest to, że podczas analizy Kwestionariusza Kontrolowania uczestnicy koncentrują swoją uwagę na użyciu przez nich przemocy, eliminują racjonalizowanie, obwinianie partnerki oraz koalicję zawiązaną przez męską solidarność.

Kończąc pracę z Kwestionariuszem Kontrolowania, należy poszukać alternatywy dla przemocy poprzez postawienie pytania: „co mogłeś zrobić inaczej?”.

### Odgrzywanie ról

Jest to ostatni etap pracy – uczestnicy inscenizują opisany przez siebie przypadek użycia jednego zachowań z Kola Władzy i Kontroli, tym razem zgodnie z zasadami partnerstwa. To daje im możliwość przeżycia nowych doświadczeń. Z jednej strony wczucia się i lepszego poznania oraz zrozumienia doświadczenia partnerki, z drugiej – dostrzeżenia innej możliwości wyboru własnego zachowania.

W grupie poszukujemy i otwieramy się na nowe możliwości wyboru. Demonstrujemy postawę partnerską. Modelujemy otwartość i elastyczność. Unikamy też pułapek związanych z dominacją i przypisywaniem sobie prawa do władzy i kontroli, także w roli osób prowadzących grupę korekcyjno-edukacyjną.

Jako prowadzący program dla sprawców przemocy należy unikać powielania tego, co sprawca czynił osobie doznającej przemocy. Należy stronić od postawy, w której wie się lepiej, co jest dla niego dobre i zmuszać go do zrobienia tego, co się chce, żeby zrobił.

■  
Marek Prejzner